

נחלתנו

ידיעון שבועי של מכון "נחלת צבי"

גליון תר"ג - פר' כי תצא - כוח"ט תשפ"ה

מי יודע ומי מכיר?

[א]

בספה"ק מאור עינים מהרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנוביל זי"ע, פר' נשא (עמ' רנח, ב, ד"ה ואפשר) איתא וז"ל: "...שהשכינה נקראת 'אני', [ככתוב (ויק' כה, לח; במדבר טו, מא) 'אני ה' אלקיכם' וגו', וזהו "אם אין אני לי" (אבות א, יד), ר"ל, שכוונתי בתפילתי כדי ליחד 'אני' ו'אני', ואיני מכוון לצורך עצמי... וכו', וזהו "ו)תשועת ה' בהרף (? כהרף) עין" (רנ"ג, "חיבור יפה מהישועה"), ר"ל, תשועת השכינה, דהיינו כשיעלה אותה אל האי"ן כנ"ל, הוא בהרף עין, שהאין הוא למעלה מן הזמן, כי בדבר שהוא בחי' אין, אין שייך שם זמן כלל, ולכן התשועה הוא בהרף עין. ואין חכם כבעל הנסיון, שכמה פעמים הרגשתי בעצמי שהיו לי יסורים גדולים, ופתאום כהרף עין באה תשועת ה', ואיני יודע אנה הם באים. עכ"ל"ק.

ושמעתי אומרים בשם הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע, שהורה פעם למי שהיה זקוק לישועה, לומר את לשון המאור עינים בפר' נשא וז"ל: וזהו תשועת ה' כהרף עין וכו', ובוודאי יראה את הישועה.

האם יודע מי מהקוראים מקור לסיפור זה?

[נתקבל מהרב זאב ווייס]

[ב]

בספר 'אמרי יצחק' מהגה"צ רבי יצחק מאיר שווארץ זצ"ל (מונקאטש תער"ב) פר' שופטים ד"ה ואמר אליהם וגו', כתב בתו"ד וז"ל: "...דהבעש"ט הק' אמר מליצה (הובא ב'לקוטי צבי'), דפסקינן (עי' ע"ז סד; ביאורה"ל סי' דש, ד"ה גוי גמור) גר תושב אפילו אוכל נבילות וקיבל עליו שלא לעבוד ע"ז, מצווין להחיותו. עכ"ל, ולפ"ז אפילו אין בידינו מעש, עכ"פ איננו עובדים ע"ז, והכופר בע"ז, כאילו קיים כל התורה כולה (נדרים כה). ספרי דברים יא, כח), ומצווין להחיותו כנ"ל, וע"ש מה שפי' לפ"ז בטוב טעם ודעת מקראי הקודש בפרשה.

מי יודע מקור דברי הבעש"ט? האם הם מובאים במקורות קדומים? ומה חדש ספר 'ליקוטי צבי' הנ"ל?
[נתקבל מהרב ברוך הכהן כ"ץ]

[ג]

ישנם מקומות מסומים בחצרות לבית רו"ן שמנגנים את טעמי המקרא באופן דומה למנהג 'אשכנז' (יקים) ונקרא נוסח 'ברדיטשוב'.

שאלתי, מה המקור ומה הטעם של שינוי זה, ומה הטעם שנקרא 'נוסח ברדיטשוב', היכן ניתן לשמוע נגינת טעמים אלו בחי' או בהקלטה?

[נתקבל מהרב יעקב א.]

הידעת?!

[א]

איתא בספה"ק פנים יפות פר' אחרי (עה"פ ביד איש עתי) וז"ל: "...והוא חסד הש"י שמחשב ימי אלול כל יום שהוא י"ב שעות שעה אחת ליום, והם ימי קודש המכפרים על ימי חול והיינו "אספרם מחול ירבון" (תהל' קלט, חי), שימי אלול הקדושים ירבון על ימי החול של כל השנה וכו'. ע"ש.

[נתקבל מהרב שמעון מיכאל יואב הכהן ווערטהיים]

[ב]

איתא בספר 'דברי יצחק' (אות מא) שמעתי מפה קדוש אדמו"ר מוה"ר יהודה צבי מראזדיל זי"ע, שאמר בשם הרה"צ מהרמ"מ מרימנוב זי"ע, שטוב לומר פר' הגעלת כלים (במדבר לא, כא - כד) לבטל מחשבות והרהורין בישינ. ע"כ שמעתי.

[ג]

כי עמך סליחה למען תורא

איתא בספר המאמרים תש"ט לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ זי"ע [עמ' 215] - חי אלול תש"ט - ד"ה 'כי עמך' וז"ל: דוד מלך ישראל... מתחנן ומבקש רחמים מלפניו ית' שימחול, יסלח ויכפר על כל העוונות והחטאים שעו, חטאו ופשעו בנ"י לפניו ית' לטעם 'למען תורא', שתומשך היראה ממנו ית' בקרב ישראל, והוא כפי' הראב"ע עה"פ "כי עמך הסליחה, למען תִּנָּרָא" (תהל' קל, ד): כשתסלח לעונוני - ישמעו חוטאים וישובו גם הם ויניחו חטאם, ואם לא תסלח, לא יראוך ויעשו חפצם ככל אות נפשם... וצ"ל

מהו ענין נתינת הטעם כי ירבה לסלוח בשביל שתהי' היראה? לכאורה הסברא מחייבת באופן אחר שכשהנהגה היא במדת הרחמים - לא ייראו כ"כ מהחטאים... ויכול לגרום חלישות ומיעוט בהיראת חטא?...

ומבאר בס"ג: "ולהבין זה יש לבאר ע"פ המשל שאמר רבנו הגדול [בעל התניא] צוקללה"ה, כמו אדם שהוא חייב סך גדול עצום ומסוים, ואין ידו משגת לשלם כל חובו אלא מחציתו, והוא אדם ישר שיושר לבבו מעוררו לשלם כל חובו אבל אין ידו משגת לשלם רק מחציתו, וגם מחצית זו - אין באפשרותו לשלם בפעם אחת כי אם קימעא קימעא בריבוי שנים. והי' אם למי שחייב לו הוא טוב ומסכים על האדם החייב אשר ישלם לו כפי השגת ידו רק מחצית החוב, וגם מחצית זו ישלם באופן שיכול קימעא קימעא במשך ריבוי שנים, משתדל האדם החייב בכל כחו לשלם כל חובו, והוא אדם ישר... שבאמת מצד יושר לבבו חפץ הוא לשלם כל החוב אלא שאין ידו משגת, הנה קירוב האדם שהוא חייב לו פועל בו עוד יותר ריבוי ההשתדלות, עד שיכול להיות כי ישלם לו כל החוב, או בכל אופן יותר ממה שחשב תחלה, אבל אם האדם שהוא חייב לו הוא קשה, וחפץ כי ישלם האדם החייב כל חובו, ובפעם אחת דוקא, הרי מתרשל האדם החייב ומתבלבל ואינו משלם כלום. וכן הוא בענין התשובה, שאנו אומרים (בתפילת נעילה) "ותלמדנו הוי' אלקינו להתוודות לפניך הוי' למען נחדל מעושק ידינו". והנה האדם החייב ואינו פורע כלל נקרא 'עשקן', אך ע"י "ותלמדנו הוי' להתוודות לפניך", ואתה סולח לנו, ולפרוע החוב כפי השגת ידינו, וגם זה קימעא קימעא - נחדל מעושק ידינו, שסליחה זו נותנת כח ועוז להשתדל בכל מיני השתדלות לשלם החוב.

וביאור הענין הוא, דהנה כאו"א מישראל בירידת נפשו להתלבש בגוף נעשה בעל חוב, דחובו הוא לקיים את המצוות, ולעסוק בתורה ותפלה, ולהאיר את העולם... שישראל ע"י התורה מאירים את העולם, לכן הנשמה נקראת נר (משלי כ, זך. ועי' שבת ל:), וכנר המאיר את הבית - ענין הנשמה להאיר את העולם, ובירידת הנשמה נעשה האדם בעל חוב, וראשית עבודתו לברר ולזכך את הקמירות [כדי] שיוכל לקבל אור התורה. שתכלית הכוונה [היא] שגם? הנה"ב? יבוא לאהבה את הוי'...". ע"ש באריכות.

[נתקבל מהרב ישכר דוד קלויזנר]

[ד]

משל נפלא

מהמוכיח הגדול רבי ליב טארלער זלה"ה
(המוזכר ב"חיי אדם" כלל קמג)

הנה ההמון חושבים כששבים ביום הכיפורים נתכפר להם הכל, ועל סמך זה הם עושים [עוונות] בכל השנה כאלו הם ברשות עצמן. ולכן יש שמתענין משבת לשבת בהפסקות ב' או ג' ימים רצופים ועומדים ביום הכיפורים

כל היום והלילה ואינם מגביהים ידיהם כלל, וכיוצא בדברים אלו מסיגופים ותעניות, ובכל השנה הם עושים נאצות ותועבות גדולות. ועליהם אמר המוכיח הגדול רבי ליב טארלער זלה"ה משל נאה, ואמר שפעם אחד נתאכסן אצל בעל הבית אחד, וביקש ממנו למחול לו שאינו יכול לכבדו כראוי, ואמר לו אמת כי יש לי אווזות שאשביע אותן לפטם, אבל הן כחושות עדיין, ואינן ראוין להתכבד.

ויהי היום לאחר חדשים, נזדמן עוד לאותו פונדק, וקבלו הבעל הבית בסבר פנים יפות, ושחט אווזה וכבדו, וכשישבו לאכול, אמר לו בעל הבית, זוהי מהאווזות שאמרתי שהן כחושות, ואמר לו המוכיח, הלא אי אפשר לפטם אווז רק ערך ג' או ד' וה' שבועות, וזה כבר זמן רב. והשיב שכך אני עושה. כשהאווז כבר מפוטמה, באופן שאי אפשר לה עוד לאכול, אינני נותן לה לאכול ימים אחדים, ואז יכולה לחזור ולאכול. וכן אני עושה לה תמיד, עד זמן שאני רוצה לאכלה. כך דרכו של יצה"ר כמו שכתוב (משלי ז, כב) "הולך אחריה כשור אל טבח יבא", רצה לומר, שלפני שחיטה מפטמים את השור, והוא סבור שהוא לטובתו, ובאמת הוא לרעתו.

והנה כל חיות הקליפות היא כשאדם עושה מצוה, והוא רשע ובוזה מניצוץ הקדושה שמגיע לאדם בשכר מצותו, כל זה לוקח הקליפה, והיא חיותו. וכשירבה אדם לפשוע הרבה עד שלא נשאר בו שום ניצוץ קדושה, מפתה אותו להתענות בסיגופים ותעניות, ולשוב בתשובה, ואז הוא כקטן שנולד. ואז כשיחזור לחטוא, הוא חוזר ליתן בו כח, ומזה תראה כמה טועים אותן אנשים. [ומשל זה מובא גם ב"יערות דבש" (דרוש א)]

[נתקבל מהרב סאניש אנגלרד]

!! תגובות !!

[א]

הרב אברהם חיים ברנדווין = [א] לגליון תר"ב (מי יודע אות ד') על-אודות סגולת הזכרת שמות הצדיקים: אביא הנה מכת"ק של מרן אדמו"ר מסאדיגורה זיע"א וז"ל:

עמ"י עש"ו

לסגולה ולשמירה לומר בכל הזדמנות

מאת כבו"ק אד"ז בעל "כנסת מרדכי" זיע"ע

[נאמר לרב מאיר לאמעט שליט"א מנ"י]

רבי ישראל בן שרה הבעש"ט זיע"ע

רבי ישראל בן פעריל ובן רבי שבתי מקוזניץ זיע"ע

רבי לוי יצחק בן שרה סוסיה. עכ"ל.

[ב]

הרב יצחק אייזיק אוסטרליץ = [א] לגליון תר"ב (מי יודע אות א'): המאמר הובא בכמה מספרי המגיד (אור תורה, ליקוטים יקרים, כתבי קודש. ומשם בתורת

[ד]

הרב חיים שטערן = בגליון תר"ב (מי יודע אות ב) נשאל על פירוש הלשון המשולשה "לעלם ולעלמי עלמיא".

אפ"ל ביאור על בקשתינו בלשון זה בקדיש, ששמו הגדול של השי"ת יהא מבורך "עולם שנה ונפש". כלומר, שג' דברים אלו נקראים 'עולם' בפי כולם. ואנו מבקשים ששמו הגדול יהא מבורך בכל קצוות העולם, וכל ימי עולם - לעולם ועד, ואצל כל יושבי העולם [מלשון 'כולי עלמא מודי'].

[ה]

הרב ברוך הכהן כ"ץ = בגליון תר"ב (מי יודע אות ו'), סק"א) פרסמתי שאלה בדברי ב' "שארית מנחם" שכתב בשם הספה"ק שהטעם שאין מברכים על מצוות צדקה הוא כדי שלא לעכב את העני ויתבייש וכו', ושאלתי - מי יודע לאיזה ספה"ק כוונתו?, כי לכאורה הטעם הידוע שכתוב בשו"ת הרשב"א אינו עניין לזה, כי לדבריו הסיבה שאין מברכים על צדקה הוא כשאין מברכים על דבר שתלוי באחרים ואינו קשור לבושה.

כנראה - שדבריי לא הובנו כראוי ונוספו בתוכו הוספות, שכביכול הדבר מופיע בשו"ת הרשב"א בשם רבנו יוסף אבן פלאט.

על כן הנני להבהיר ולחדד את שאלתי, והנני מעתיק את לשון הרשב"א (בשו"ת חלק א סימן י"ח) וז"ל: "...וכן אין מברכין על מצוה שאינה תלויה כולה ביד העושה מפני שאפשר שלא יתרצה בה חברו ונמצא מעשה מתבטל כגון: מתנות עניים והלוואת הדלים ונתינת צדקה והעניקה וכיוצא בהם עכ"ל.

[ו]

העורך = בגליון תר"א (הידעת אות ב' סק"ד) בקשר לסידור 'כתר נהורא', הזכרתי את הסכמתו הנפלאה של הגה"ק החר"ף רבי עזריאל איש הורוביץ אב"ד דק"ק לובלין זי"ע המפורסם בשם 'דער אייזענער קאף' שהיא ההסכמה היחידה הידועה שנתן פעם, כפי שהבאתי שם מכתבו שכתב לש"ב בעל ספר 'ברית יהודה', והוא פ"י על ספר המכריע להר"י מסראני זצ"ל. ע"ש.
ברצוני להוסיף עוד נקודה נפלאה בלתי ידועה כל כך.

בקובץ 'נחלת צבי' (גליון ב' - טבת תש"נ, עט' קא - קט), פרסמתי בס"ד 'מסמך היסטורי נדיר' - ובו חתימות גדולי ישראל מג' קהילות קדושות בראדי, לובלין, ולבוב. שנתנו 'מעו'ת קדימה' על הדפסת ספה"ק שו"ת 'תפארת צבי' לגה"ק החר"ף רבי צבי הירש זצ"ל אב"ד ור"מ דק"ק בראד וגלוגא רבתי. ולבסוף ימיו עלה ונתעלה לאב"ד ור"מ בשלש קהילות קדושות "אה"ו" - אלטונא, האמבורג, וואנזיבעק.

המגיד), וידוע שכל ספר מכתביו כתב תלמיד אחר (עי' הקדמה ל"אור האמת" החדש של מכון "נחלת צבי). יצויין, שבערבי נחל פר' קרח, ובאמרי קדוש סטרעליסק פר' וזאת הברכה, פירשו כן מעצמם.

[ב] לגליון שם (אות ב'): הלשון הוא בפסוק (דניאל ז, יח.) וע"ש במצורת דוד: וחזר ופירש עד עלם עלמיא, ור"ל, עד עולם ממש. שלפעמים יאמר 'עולם' על זמן ארוך כמו "עבדו לעולם" (שמות כא, ו). וע"ע רוקח פירוש הקדיש: לעלם ולעלמי עלמיא - לדורי דורות של ימי המשיח, המה ובניהם ובני בניהם עד עולם, ועולמות הרבה שיש לכל צדיק וצדיק יהא מבורך בהם. ובאופן אחר שם בפירוש ובא לציון: קדושתו לעולם ומראה שכינתו בכל העולמות שברא כו'.

[ג] לגליון שם (אות ד'): אולי הוחלפו הדברים בטעות, והכוונה לשמו של הרה"ק מפרמישלאן "מאיר בן יענטא ב"ר ישראל", ועי' אוצר ישראל במערכה שלו על כח שמו הק'.

[ד] אגב יצויין: כי סגולה זו מצאנו גם על שמו של הרה"ק מקאריץ, כדאיתא באמרי פנחס השלם (ח"א עמ' תלט) בשם הרה"ק רד"מ מטשורטקוב זי"ע. וע"ש בהערה.

[ה] לגליון שם (אות ו' סק"ג) בעניין ואתה אמרת ונשלמה וגו': במס' יומא (פו:) הגמ' דורשת שהשי"ת אמר את הפס' הזה. וגם יל"פ ע"ד שפירשו המפרשים בברכת המזון מש"כ כאמור (תה"ל קמה, טז) "פותח את ידך", שנכתב לאחר שמשה רבנו תיקן את הברכה ההיא, שהכוונה להוכיח אמיתות העניין.

[ג]

הרב יעקב יהושע בויס = בגליון תר"ב (מענינא דיומא אות ד'), הובא שיתכן שיש מעלה להתפלל אצל ציון של צדיק, ביומא דהילולא של צדיק אחר.

יש לציין, את הידוע, אבל אני שמעתי גם מחו"ז הרה"ח ר' סנדר פריעד ז"ל, שאביו הרה"ח ר' אברהם הערש היה נוכח בשעת מעשה, בלמדו בקאליב אצל הג"ר רבי מנחם בראדי ז"ל אב"ד שם, וגם היה בן בית אצלו, שכשמרן מהרי"ד זי"ע מבעלזא, הגיע לראצפערט באלול תרע"ד, בפרוץ מלחמת העולם הראשונה, והיה יומא דהילולא של זקנו מרן מהר"ש זי"ע ביום כ"ז באלול, נסע לציון הרה"ק מקאליב זצ"ל, באָמרו 'סדנא דארעא חד הוא' (קידושין זך:).

בנוסף לכך נסע מרן מהרי"ד זי"ע לציון הרה"ק מקאליב, פעם ביומא דהילולא דיליה - ז באדר. ומסופר שראה קהל גדול מצטופף להכנס להכנס לתוך האהל, שבידוע הוא חדר קטן וצר, נענה מרן זי"ע: וואס שטופט עטס ענק, עטס זעטס נישט ווי רבי אייזיקל שטייט אינדערויסען און בענשט ענק אלע מיט אלעם גוט'נס].

ב'מסמך היסטורי' הנ"ל נמצאו חתימות רבות מגדולי ישראל ביניהם: רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד, רבי יעקב קא לאנדא בן ה'נודע ביהודה', רבי יעקב אורנשטיין מלובוב, רבי עזריאל איש הורוביץ אב"ד לובלין הנקרא 'דער אייזענער קאף', החוזה מלובלין והמגיד הק' בעל 'עבודת ישראל' מקאזניץ זי"ע, ועוד עשרות רבות של רבנים גאוני ארץ מפורסמים.

חלק המכתב 'ממענות קדימה' דק"ק לובלין, נכתב ע"י הגאון המפוי 'דער אייזענער קאף' זצ"ל אב"ד לובלין, שהיה גיסו של הגאון המחבר זצ"ל. אשתו היתה אחות המחבר זצ"ל.

מגודל אריכות הדברים אי אפשר להעתיק או להרחיב את הדיבור, אבל כידיעה קצרה אני מרגיש חוב להודיע, כדי להשלים את הידע למעוניינים מצבור הקוראים הנכבדים.

[ז]

הרב חיים מאיר וסרמן = [א] בגליון תר"ב (מי יודע אות א) נשאל המקור של האימרה "שונא מתנות יחיה" (משלי טו, זק), דקאי אנשמה, שלא תאכל נהמא דכסופא, בשם אחד קדוש מתלמידי המגיד הגדול רשכב"ה. מובא בספר ליקוטים יקרים (לב: אות רס) ובספר "אור תורה" (עמ קנ) "כי הנה הנשמות באים לעולם הזה שלא לאכול נהמא דכסופא במתנה, והנה כשהאדם בעולם הזה אוהב מתנות, אז יכול הוא למות וליקח גם שם במתנה, אבל מי שהוא שונא מתנות יחיה"

ובדומה לזה כתוב בספר ערבי נחל (פר' קרח דרוש ב) עה"פ "ואתה ובניך וגו' עבודת מתנה אתן את כהונתכם (במדבר יח, ז), ונוכל עוד לפרש ענין עבודת מתנה עם מה שאמר הכתוב (משלי טו, כז) שונא מתנות יחיה, ומה משמע דאזהב מתנות לא, וכמו שאמר רבי אלעזר בריש פרק אלו טרפות (חולין מד:) לא בעי מר דאחיה דכתיב שונא מתנות יחיה, וטעם הדבר י"ל בדרך צחות, עם שנודע שביאת הנשמה לזה העולם הוא כדי שלא תאכל נהמא דכסופא, שניזונית מתחלה שם בדרך מתנה לבד, ולכן אף היות הנשמה בבואה לעוה"ז יש חשש סכנות פן ח"ו תתקלקל מחברתה בגוף נגוף, מ"מ בוחרת בזה יותר משתאכל מתנות תמיד. לפי זה מי שאוהב מתנות למה יחיה, הא אינו חושש לנהמא דכסופא".

ובדומה לזה כתוב בספר אמרי קדוש (מהרה"ק מסטרעליסק זצ"ל פר' וילך) עה"פ (דברים לא, ב) "ויאמר אליהם, בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, לא אוכל עוד לצאת ולבוא" וגו', רצה לומר כי הנשמה באת לעולם שלא תאכל נהמא דכסופא, וכשבאה לעולם העליון ומתעדנת שם, וכשרוצין להוליכה למדרגה גבוהה יותר, בודאי שאינה ראויה, ואם ניתן לה במתנה - נמי הוי נהמא דכסופא, בודאי שתבוא לעולם, והיינו שונא מתנות יחיה (משלי טו, כז), שעל ידי מה שהנשמה שונאת מתנות

להתפרנס בחנם, היא מוכרחת לבוא לחיות בעולם הזה וכו'".

[ב] בגליון תר"ב (מי יודע אות ב) נשאל מה פי' הלשון המשולשה "לעלם ולעלמי עלמא", למה נכפל הלשון "לעולם"? בספר הזוהר (פר' אחרי סו:) אי': "כדין אתקשר כלא חד בחד, דא בדא, נהרין מפתחן ונהרין אנפין כלהו, כדין כלהו נפלין על אנפייהו ומזדעזען ואמרי בריך שמא יקרא מלכותיה לעלם ולעלמי עלמין, ומפרש בספר "אור יקר" (מהרה"ק רמ"ק) "דהיינו אומרו לעלם כתר, ולעלמי חכמה ובינה, עלמא שבע מדות, ולהורות על פירוש זה כוון הרשב"י ע"ה לתרגמו, ובתוספות (ברכות ג. ד"ה ועונין) כתב בשם מחזור ויטרי (סי' ט פ"ז), וז"ל, ומבורך לעלם וכו', כלומר, ומבורך לעולם הבא. עכ"ל.

וכתוב בספר נפש החיים (שער א פרק כ בא"ד) "וזהו 'יהא שמיה רבה מברך', היינו שיתאצל ברכה ותוספת קדושה ממנו ית"ש. ער לעלם הוא עולם האצילות, ומשם גם לעלמי הם ב' עולמות בריאה יצירה, עלמא הוא עולם העשיה,

[ג] בגליון תר"ב (מי יודע אות ג) נשאל מהו המקור שבלוחות הראשונות לא נשברו התיבות "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ, ז). בספר אור לצדיק (פר' יתרו ד"ה ושני) כ': "ושני לוחות אבנים הוריד בידו, וכתוב בהם שמירת שבת' - רצה לומר שכשירד משה מההר פרחו האותיות מחמת החטא, דהיינו שניטלו מהם כל המצוות, עד שעלה משה ארבעים יום [אחרונים] וקיבל את הלוחות האחרונות, וזהו "שני לוחות אבנים הוריד בידו", רצה לומר בלא אותיות ובלא מצוות, אבל שמירת שבת כתובה בהם ולא ניטלה מהם, כי אינה תלויה בנו.

[ד] בגליון תר"ב (מי יודע אות ו סק"א) כתב בשם "שארית מנחם" (פר' ראה עמ' שנג עה"פ נתן נתן לו), ושאל השואל המקור הטעם שאין לברך על הצדקה. בספר נחלת יעקב (מהרה"ג יעקב אברהם מלייפניק זצ"ל. י"ל תרסט) פר' ראה (אות ד), כתבו בשם אבודרהם, ומפרש הענין כמו שפירשו ב' "שארית מנחם", רק את הפס' "נתן נתן לו" מפרש בדרך אחרת, וז"ל: "נתן נתן [לו] ואל ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך" וגו'. לתרץ אה"פ הזה אקדים מה שאמרתי בילדותי על הפסוק (דניאל ט, ז) "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים", דאיתא בשל"ה בשם אבודרהם, וז"ל: כל הברכות חייב לברך עובר לעשייתן, ולכך אין מברכין על הצדקה, פן יבויש העני ולא יקחנה ותהא ברכה לבטלה. עכ"ל, ומצינו בגמ' (ברכות לה.) כתיב (תהל' כד, א) "לה' הארץ ומלואה" וכתוב (שם קטו, טז) "והארץ נתן לבני אדם"? [ומשני] כאן - קודם ברכה, כאן - לאחר ברכה. נמצא שלפני ברכה שייך הכל לקב"ה, א"כ הצדקה שייכת לקב"ה כי אין מברכין עליה. וזהו הפירוש "לך ה' הצדקה", מחמת שאיננו מברכין עליה, וכ"כ למה? ומשני "לנו בושת הפנים". וי"ל כאן סמך שאומר הפסוק "נתן נתן" שנתנית

הצדקה הוא משל הקב"ה, כמאמר חז"ל (אבות פ"ג מ"ז) תן לו משלו, ואל ירע לבבך בשל כך, כי הצדקה של הקב"ה. א"כ תאמר אין לך שכר עליה? "כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך" וגו', שהקב"ה ישלח לך ברכה, כי כל דבר שבא לאדם דרך ברכה - הוא דרך מתנת חנם ולא בשכר. עכ"ל".

מעניינא דיומא!

נתקבל מהרב מרדכי גנוט בעל לוח 'דבר בעתו'

[א] עש"ק, יב באלול: ראוי ללמוד היום (אם לא עכשיו אימתי?) את אגרת הקדש הידועה של הרה"ק בעל-ההילולא מפשיסחא זצ"ל (מו' בס' "קול שמחה"). מה טוב עם הפירושים, ולפחות עם פ' "רמתי צופים" ותהיינה שפתותיו דובבות בקבר.

[ב] ש"ק, יג באלול: לפי המבואר במג"א ובמחה"ש (ס, ססק"ב) הרי היום בקריאת "זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים...", הוא הזמן לקיים מצות זכירה זו מדאורייתא. א"שרי המכריז זאת לפני "ששי".

[ג] קריאת "זכור": זכרון "לא תשכח" שנצטוינו על זכירת מעשי עמלק, פג כעבור י"ב חרש. לפי שהשנה קראו את פרשת 'זכור' בח' באדר ובשנה הבעל"ט יקראוה אך ביא בו, כך שישנה הפסקה של יותר מי"ב חרש מזכירה לזכירה. לפיכך יכוונו הקורא (להוציא יד"ח) והקהל על תנאי לצאת יד"ח שמיעת פרשת מחיית עמלק בקריאה זו (מהר"ם שיק, מצ' תרה, ד בשם החת"ם סופר זצ"ל). ב"דברי ישראל" (וועלץ) תמה על כך שכן החת"ם זצ"ל גופו כ' בתשובותיו (אה"ע א' קיט) שמשמעות המלה "שנה" משמעותה בין פשוטה בין מעוברת והוכיח כן ממקורות שונים.

[ד] אולי אין כדאי להעלות עתה קטן למפטיר.

[ה] מי שלא שמע [או לא שמע היטב] קריאת "זכור" בש"ק זכור וקריה"ת בפורים, יבקש מהקורא שיוציאו עתה ידי-חובת שמיעת זכירת מעשי עמלק (רצוי שהגבאי יכריז זאת).

[ו] הפטרת השבוע: "רני עקרה..." (ישעי' נד), ההפטרה החמישית מ'שב דנחמתא' (נו"ע ארק"ש) מפטירי הפטרת "מחר חרש" בש"ק ראה/ער"ח אלול, תחת "עניה סוערה", ימשיכו (כ"ה מנ' אשכ' המערבי) אחר "רני עקרה" (או"ח תכח, מ"ב סק"ז) להפטיר "עניה סוערה" (הכתובה לאחריה בספר ישעיהו), להשלימה ל"שב דנחמתא".

[ז] סעודת היום: מה טוב לשיר בקול נעים גילת ורנן את הבית המסיים "כאשר נשבעת על מי נח" (בזמר "יום שבתון") הקשור להפטרת השבוע (שהיא גם הפטרתה של פר' נח).

[ח] ש"ק, מנחה: הרה"ק ב' אהב"י מוויז'ניץ זצ"ל קרא לכהן עד "ה' אלקיך", בנמקו כי גם הפס' "ולקח הכהן" שייך לקריאת הכהן ("קדוש ישראל" פי"ד) בתימן הפסיקו ללוי "עבודה קשה" (וצ"ע). בשו"ת "רבבות אפרים" הורה להפסיק ב"ובמופתים", אך עמא דבר לקרוא (כמנ' מגנצא) עד "ודבש", כדי לקרוא גם את תפילת "השקיפה", וכך קוראים לכהן את פסוקיו של כהן, ללוי את "והלוי" ולישראל "את ישראל" נוהגים להגביה את הקול בפסוק "השקיפה" (מלעיל!) ממעון קדשך וגו'". א"שרי השונה על-אתר את 4 המשניות (מע"ש ה, י-יג) העוסקות בפשטי פסוקי וידוי-מעשר אלה.

[ט] אור ליום ב', ט"ו באלול: ליקוי לבנה מלא במרכז אסיה; ליקוי חלקי בכל אסיה, אירופה ואפריקה. באמצע החדש, כשהירח נמצא במצב ניגוד (אופוזיציוני) לשמש, נמצא הירח 180° כנגד אותו קו-אורך גיאוצנטרי בו נמצאת השמש. כשהוא נמצא גם סמוך לקו-הרוחב בו נמצאת השמש, חל ליקוי ירח. כדור הארץ חוצץ בעד אור השמש מלהגיע אל פני הירח ואז מתרחש ליקוי לבנה מלא או חלקי. הפעם מתרחש ליקוי לבנה מלא. כלומר, הירח נכנס כולו לשטח חרוט-הצל המוטל מכדור"א כלפי הכיוון הנגדי מהשמש. הליקוי ייראה בכל רחבי אסיה ואוסטרליה, ובחלקים המרכזיים והמזרחיים של אירופה ואפריקה.

[י] המאחרים לקדש את הלבנה, יקדשוה (דקות אחדות יקרות...) עוד לפני תחילת ליקוי הלבנה [בתקוה שתחילת חצי-הצל, שמראָה מתחיל להִפָּהוּת אינה נכרת] (שו"ת מהרי"ל יט, סי' יעב"ץ), בפרט מי שבאיזורו נראה הליקוי ("מחשבות בעצה"). הגר"נ גשטטר ב' "להורות נתן" זצ"ל פסק לי כי רשאים לקדש במקום שאינו נראה (הרה"ח ר' ישראל דוד שמואל הי"ו).

[יא] בספר חסידים (סי' ר"ל, ומו' במג"א ובמ"ב תק"פ סק"ב) הורה להתענות ביום שהלבנה לוקה, לפי שאמרו חז"ל (סוכה כט.) שליקוי הלבנה סימן רע לשונאי ישראל. ואע"פ שלקוי המאורות דבר מוכרח הוא במהלך המאורות ונודע בחשבון, מכל-מקום הוראת-השעה ההיא אינה טובה. ונראה שאין הדברים אמורים אלא בליקוי הנראה לנו, לאפוקי הנראה באקלים אחר ונסתר מעינינו.

[יב] אלול: האדמו"ר מטאָלנא זצ"ל דבר בקדשו בא"ר אמור': מה טעם כתוב בספרים שגם הדגים רועדים בחדש אלול? כי צדיקים גדולים "מתגלגלים" בדגים, כידוע ליודעי חן, והללו מתייראים לבל יפלו בפיהם של אלה שאין בהם את הזכות והכח להעלותם אל מכונם במתכונתם... ודי למבין (שהרי בקידושין יג. שנינו שמי שאינו בקי בטיב גיטין וקידושין עלול לגרום לחטאים/חששות גרועים מדור המבול, בהם אובדים גם הדגים. ועי' מהרש"א שם).